

O‘QITISHNING KREDIT – MODUL TIZIMINING TALABALAR UCHUN
AFZALLIKLARI

Azimova Odinabonu Baxromjon qizi

*Fargona viloyati Yuridik texnikumi “Yuridik xizmat” yo‘nalishi
13-21 guruh talabasi*

Annotatsiya: *Maqolada Kredit-modul tizimini O‘zbekiston oliy ta‘lim muassasalarida qo‘llash bosqichlari va ularning ahamiyati tahlil etilgan bo‘lib, unda kredit- modul tizimining mazmun va mohiyati, ustuvor tomonlari, bu tizimning talabalar bilimni oshirishdagi ahamiyati muallifning tavsiya va fikrlari ilmiy asoslab ko‘rsatilgan. Shuningdek, dunyo mamlakatlarining ta‘lim tizimida kredit-modul tizimining o‘ziga xos xususiyatlari, imkoniyatlari va afzalliklari haqida fikrlar keltirilgan.*

Kalit so‘zlar: *Kredit, modul, kredit-modul tizimi, kredit-modul tizimi ahamiyati, kredit-modul tizimi imkoniyati, kredit tarixi.*

Kredit (credit) - talabaning alohida ta‘lim yo‘nalishi yoki dasturi (kurs) bo‘yicha fanlarni o‘qib o‘rganishi va o‘zlashtirishi uchun sarflangan vaqt yuklamasining (vaqtning) o‘lchov birligidir. Kredit - talabaning me‘yoriy hujjat bilan belgilangan, odatda bir hafta davomida auditoriyada mustaqil ravishda ta‘lim olishi uchun ajratilgan minimal vaqt o‘lchovidir. Talabaga kredit ma‘lum bir fandan belgilangan topshiriqlarni bajarib, yakuniy imtihondan muvaffaqiyatli o‘tgandan so‘ng beriladi.

Har bir talaba kelajakda tanlagan yo‘nalishi va mutaxassisligi bo‘yicha diplomga ega bo‘lishi uchun kreditlarni yig‘ib borishi lozim. To‘plangan kredit talabaga butun umr davomida o‘zining malakasini oshirib borish yoki qo‘shimcha oliy ma‘lumot olishiga xizmat qilib boraveradi. Iqtisodiy tilda aytganda, to‘plangan kredit talabaning akademik, aktiviga aylanib boradi.

Tarix. Kredit ilk marotaba XVIII-XIX asrlarda AQSh universitetlarida joriy etilgan bo‘lib, o‘quv jarayonlarini liberalizatsiya qilish, talabaning haftalik akademik yuklamasini belgilab berish maqsadida yaratilgan.

1869-yilda Garvard universiteti prezidenti, Amerika ta‘limining taniqli arbobi Charls Uilyam Eliot, “Kredit soati” tushunchasini iste‘molga kiritadi. Shunday qilib, 1870-1880-yillarda kredit soatlari bilan o‘lchanadigan tizim joriy qilinadi. Kredit tizimi bilan o‘qish va o‘quv jarayonini mustaqil ravishda rejalashtirish, uning sifatini nazorat qilish, ta‘lim texnologiyalarini takomillashtirish uchun imkoniyat yaratib berdi.

Kredit to‘plash o‘lchovining kiritilishi talabaga katta erkinlik berish bilan bir qatorda, kelajakda tanlagan sohasining raqobatbardosh mutaxassisi bo‘lib yetishishi uchun akademik jarayonni mustaqil rejalashtirish imkonini ham taqdim etdi. Ayni chog‘da, baholash tizimi va ta‘lim texnologiyalarning takomillashishiga ham olib keldi.

Modul - bu, bir nechta fan hamda kurslar o'rganiladigan o'quv rejasining bir qismi. U talabalarda ma'lum bir bilim va ko'nikma hosil qilish, tahliliy - mantiqiy mushohada yuritish salohiyatiga ega bo'lishiga qaratilgan bir nechta fanlar (kurslar) majmui hisoblanadi. Bunda o'qituvchi o'quv jarayonini tashkil qiladi, jonli, video hamda audio ma'ruzalar o'qiydi, talabani faoliyatini muvofiqlashtiradi va nazorat qiladi. Talaba esa mavzuni mustaqil o'rganadi hamda berilgan topshiriqlarni bajaradi.

Xorijiy tajribaga asosan kredit-modul tizimida o'quv jarayoni har semestrda 2-4 tagacha moduldan iborat bo'ladi. Modulda jamlangan fanlar osondan murakkablik sari, nazariy-uslubiy fanlardan amaliy fanlarga qarab hamda mantiqiy jihatdan bir-birini o'zaro to'ldirish prinsipi asosida shakllantiriladi. Talaba mutaxassis bo'lib shakllanishi uchun nafaqat axborotlar, balki ularni qayta ishlash, amaliyotga joriy qila olish-malakasiga ega bo'lishi talab etiladi.

Modulga asoslangan o'quv dasturlari maxsus sxema asosida ishlab chiqiladi va quyidagilarni o'z ichiga qamrab oladi:

- o'quv maqsadi hamda vazifalarning to'liq ochib berilishi;
- talabani fanni (kursni) boshlashi va tugatishidan keyingi orttirishi lozim bo'ladigan malakasiga qo'yiladigan talablar;
- modul tarkibiga kirgan har bir fanning qisqacha mazmuni (sillabus), ya'ni ma'ruzalar mavzulari, seminar va amaliy mashg'ulotlarning rejasi, mustagil ta'limni baholash uchun mo'ljallangan topshiriqlar;
- o'qitishning qisqacha bayoni: ta'lim berish usul hamda vositalari; bilimlarni baholashning usul va shakllaridan iborat.

Modul asosida o'qitish tizimida talabalar bilimi, malakasi hamda ko'nikmasini baholashda reyting baholash tizimidan foydalaniladi. Unda talabani barcha o'quv faoliyati, ya'ni auditoriya va auditoriyadan tashqarida olgan, o'zlash-tirgan bilimlari ball berish orqali baholanadi.

Kredit-modul tizimi, bu - ta'limni tashkil etish jarayoni bo'lib, o'qitishning modul texnologiyalari jamlamasi va kredit o'lchovi asosida baholash modeli hisoblanadi. Uni bir butunlikda olib borish serqirra hamda murakkab tizimli jarayondir. Kredit-modul tamoyilida ikkita asosiy masalaga ahamiyat beriladi: talabalarning mustaqil ishlashini ta'minlash; talabalar bilimini reyting asosida baholash.

Kredit - modul tizimining asosiy vazifalari sifatida quyidagilar e'tirof etiladi:

- o'quv jarayonlarini modul asosida tashkil qilish;
- bitta fan, kurs (kredit) ning qiymatini aniqlash;
- talabalar bilimini reyting bali asosida baholash;
- talabalarga o'zlarining o'quv rejalarini individual tarzda tuzishlariga imkon yaratish;
- ta'lim jarayonida mustaqil ta'lim olishning usulini oshirish;
- ta'lim dasturlarining qulayligi va mehnat bozorida mutaxassisga qo'yilgan talabdan kelib chiqib o'zgartirish mumkinligi

Davlatimiz rahbari tomonidan 2019-yilning 1-oktabrida “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi Farmoni imzolandi. Ushbu muhim dasturilamal hujjatarda, respublikadagi hamda 10 ta oliy ta’lim muassasasini xalqaro e’tirof etilgan tashkilotlar (Quacquarelli Symonds World University Rankings, Times Higher Education yoki Academic Ranking of World Universities) reytingining birinchi 1000 to‘rindagi oliy ta’lim muassasalari ro‘yxatiga kiritish va oliy ta’lim muassasalarida o‘quv jarayonini bosqichma-bosqich kredit-modul tizimiga o‘tkazish belgilab berildi.

Shuningdek, 2030-yilga qadar respublikadagi barcha oliy ta’lim muassasasi (DTM) ning 85 foizi, jumladan, 2020/2021 o‘quv yilining oxida 33 ta oliy ta’lim dargohini kredit- modul tizimiga o‘tkazish ko‘rsatib o‘tildi.

Kredit-modul tizimi avvalambor mamlakatimiz oliy ta’lim tizimiga ta’limning amaldagidan ko‘ra ancha mukammal o‘lchov birligini olib kiradi.

Unga ko‘ra, universitetda o‘tiladigan har bir fan endilikda undagi o‘qish yuklamasi miqdoriga qarab, kreditlarda aks etadi. Masalan, har bir fan o‘rtacha 5,6 yoki 7,5 kreditlarda aks etishi mumkin. Talaba esa har semestr, o‘quv yilida muayyan miqdorda kreditlar to‘plab borishi mumkin, va bu miqdorga qarab, unga bakalavr yoki magistr darajasi beriladi.

Yangi tizimning talabalar uchun afzalliklari. Mazkur tizimning oliy ta’limga joriy qilinishi o‘qitish sifatini oshirish, shaffoflikni ta’minlash, korrupsiyaga barham berish, ta’lim oluvchining haqiqiy bilimni yuzaga chiqarish hamda talabaning mustaqil o‘qib-o‘rganib, o‘zi ustida ishlashiga zamin yaratadi. Bugungi kunda Yevropa kredit tizimi qit’aning deyarli barcha oliy o‘quv yurtida amalga qo‘llab kelinmoqda. Kredit-modul tizimining joriy etilishi o‘qituvchi va talabaning hamkorlikda ishlashida muhim rol o‘ynaydi. Modulli ta’limda pedagog talabaning o‘zlashtirish jarayonini tashkil etadi, boshqaradi, maslahat beradi, tekshiradi. Talaba esa yo‘naltirilgan obyekt tomon mustaqil harakat qiladi. Eng katta urg‘u ham talabalarning mustaqil ta’lim olishiga qaratiladi.

Bu juda ham yaxshi va samarali usuldir. Chunki talaba darsliklardan, adabiyotlardan va internet saytlarida mavzuga oid materiallarni izlab topadi, o‘z ustida ishlaydi va chiqargan xulosalarini o‘qituvchi yetkazadi, mavzuni o‘qituvchi tomonidan umumlashtirilish bilan uni musrahkamlab oladi. Xulosa qilib aytganda, kredit-modul tizimi talabalarga ko‘plab imkoniyatlar yaratadi. Kredit-modul tizimining ahamiyati ham talabalarning ta’lim olishlarida yuqori bo‘ladi.

Kelajak biz yoshlar qo‘lida ekan rivojlanish uchun zarur bo‘lgan barcha imkoniyatlarni ishga solib islohotlarni qurqmasdan amalga oshirib ulardan maksimal darajada. Har birimiz yurtimizning kelajagi uchun astoydil harakat qilamiz. Ilm olishdan, o‘rganishdan hech qachon charchamaylik!

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8-oktabrdagi “O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida”gi PF-5847- son Farmoni
2. O'.Asqarova, M.Nishonov, M. Xayitbaev “Pedagogika” T., “Talqin” 2008 y
3. M.To'xtaxo'jayeva “Pedagogika” T., “O'qituvchi” 2010 y
4. O.U.Avlayev, S.N. Jo'rayeva, S.P.Mirzayeva “Ta'lim metodlari” o'quv-uslubiy qo'llanma, “Navro'z” nashriyoti, Toshkent – 2017
5. Pedagogika nazariyasi va tarixi. R.Mavlonova va boshqalar. –Toshkent, Fan va texnologiya. 2010.
6. Монгуш М.В. Модульно-рейтинговая система контроля качества знаний студентов // Вестник педагогической инновации / Новосибирский государственный педагогический университет. - 2007.
7. Сазонов Б.А. Болонский процесс: актуальные вопросы модернизации российского высшего образования. - М.: Федеральный институт развития образования, 2006.
8. Usmonov B.Sh. Xabibullayev R.A Oliy o'quv yurtlarida o'quv jarayonini kredit-modul tizimida tashkil qilish. O'quv qo'llanma. –Toshkent, TKTI, 2020. – 120 bet
9. O'rinov. O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalarida ECTS kredit-modul tizimi: asosiy tushunchalar va qoidalar. O'quv qo'llanma. Nyu Bransvik Universiteti, 2020 y.